MALTA

QORTI KOSTITUZZJONALI

**S.T.O. PRIM IMHALLEF
SILVIO CAMILLERI**

**ONOR. IMHALLEF
GEOFFREY VALENZIA**

**ONOR. IMHALLEF
GIANNINO CARUANA DEMAJO**

Seduta tal-25 ta' Novembru, 2011

Appell Civili Numru. 52/2009/1

Mouwafak Toutoungi u Tariq Razee Hidayathullah, Haroun Ali u Mouhanad Toutoungi u Elkatwy Houssein Ahmed Hussein, Ashraf Abde Azzedine

v.

Kummissarju tal-Pulizija u Chairman Awtorita` Maltija ghall-Ambjent u l-Izvilupp

Il-Qorti:
Preliminari

1. Dan hu appell ad istanza tar-rikorrenti kollha appellanti minn sentenza moghtija fis-27 ta' April, 2010

mill-Prim' Awla tal-Qorti Civili fil-kompetenza kostituzzjonali taghha li biha ddeklinat milli tezercita s-setghat kostituzzjonali taghha u ma qisetx aktar ir-rikors promotorju tal-gudizzju wara li laqghet l-eccezzjoni preliminari tal-intimat appellat Kummissjaru tal-Pulizija u laqghet ukoll l-ewwel eccezzjoni tal-Awtorita` intimata appellata u ddikjarat li r-rikorrenti appellanti ma kienux ezawrew ir-rimedji ordinarju illi bihom setghu jiksbu l-harsien tal-jeddijiet taghhom fuq l-ilment imressqin minnhom f'din il-kawza bl-ispejjez kontra r-rikorrenti appellanti.

2. Bir-rikors taghhom tad-29 ta' Settembru 2009 promotorju tal-gudizzju r-rikorrenti appellanti kienu talbu lill-ewwel Onorabbli Qorti (1) tiddikjara li fuq il-fatti premessi fir-rikors u l-fatti li jirrizultaw kien hemm vjolazzjonijiet tal-Artikoli 9, 10, u 11 tal-Konvenzjoni Ewropea u tal-Artikolu 14 tal-istess Konvenzjoni mill-awtoritajiet mharrka u li kien hemm vjolzzjoni wkoll tal-Artikolu 8(1) tal-istess Konvenzjoni fil-konfront ta' Mouhanad Toutoungi u Elkatwy Houssein Ahmed Hussein (2) taghtihom rimdeju effettiv inkluz it-thassir ta' kull proceduri penali kontra taghhom u t-thassir ta' kull ordni tal-MEPA (3) tillikwida d-danni sofferti mir-rikorrenti u tikkundanna ghall-hlas tal-istess lill-intimati u inoltre takkorda lill-intimati kumpens ghad-danni morali sofferti. Bl-ispejjez.

3. Il-premessi fir-rikors promotorju tal-gudizzju li fuqhom ir-rikorrenti appellanti bbazaw t-talbiet taghhom huma s-segwenti:

"Illi r-rikorrenti kollha huma ta' twemmin Musulman;

"Illi r-rikorrenti Toutoungi u Tariaq Razee Hidayathullah flimkien ma' Elkatwy Houssein Ahmed Hussein huma nkwilini tal-flat f'Tas-Sliema, Tower Road, 126A, Brighton Apartments u l-ewwel zewg rikorrenti flimkien ma' Mouhanad Toutoungi u Elkawty Houssein Ahmed Hussein kienu inkwilini tal-fond 52,(maghruf ukoll bhala Blokk B) FIat 1, St Peter Court, Triq il-Villeggatura, San Paw! il-Bahar;

“Illi l-inkwilini taz-zewg fondi bhala parti mit-twemmin taghhom dahhlu fil-kuntratti ta’ l-inkwilinat u responsabbli solidalment ghall-hlas tal-kera u dan biex jesegwixxu lobbligi taghhom religjuzi li jaghmlu karita’ ma’ nies li jkunu Malta li jistghu juzaw bhala residenza taghhom xi wiehed minn dawn l-appartamenti ghaliex ma jkollhomx mezzi biex ihallsu kirjiet band’ohra; minhabba c-cirkostanzi li gejjin, l-esponenti rrinunzjaw bi ftehim mas-sid ghall-kirja ta San Pawl il-Bahar;

“Illi fil-fatt fiz-zewg appartamenti kienu joqoghdu nies qabel sabu akkomodazzjoni band’ohra u fil-kaz ta Tas-Sliema lpersuna sahansitra rregistrat il-karta ta’ l-identita’, imma mbaghad graw fatti li zammewha milli tkun regolarament residenti;

“Illi membri tal-komunita’ Musulmana f’Malta skond ilprattika religjuza taghhom jiltaqghu flimkien u flok jaghmlu l-parties fil-flats, jitolbu skond it-twemmin taghhom. Wiehed irid izomm quddiem ghajnejh li r-religjon Musulmana hija religjon rikonoxxuta mill-istati kollha taddinja bhala religjon monoteistika li tirrapprezenta proporzjon qawwija tan-nies li jghixu fid-dinja u tinferex fuq il-kontinenti kollha.

“Ta’ min jirrileva li dan huwa anke rikonoxxut mir-religjon prevalenti Maltija, u cioe’ r-religjon Kattolika u dan permezz tal-Papa’ li fil-laqghat li jsiru gewwa Assisi l-Musulmani jkollhom sehem importanti u jippartecipaw. Ta’ min jirrileva wkoll li f’Malta kienet inzammet konferenza inter-religjuza fejn sahansitra kien attenda kardinal mill-Vatikan u rapprezentanti tar-religjon Musulmana f’Malta, liema konferenza kienet saret fic-Centru ghall-Konferenzi, il-Belt u dan madwar tlitt snin ilu;

“Illi fl-imsemmija flats ghalhekk kienu qeghdin jiltaqghu b’mod mhux formali d-diversi nies hbieb tar-rikorrenti ta’ listess twemmin u privatament kienu jippratikkaw ir-religjon taghhom;

"Illi l-ewwel inkwiet li kien beda kien meta sar rapport lill-MEPA fuq il-flat ta' Tas-Sliema u l-posizzjoni tal-MEPA originarjament kienet illi bl-ebda mod ma kienet tista' tindahal ghaliex kienet attivita' privata u ma kienx hemm bzonn l-ebda permess. Dan sahansitra jirrizulta minn risposta ghall-Protest Gudizzjarju ta' residenti ohra li l-MEPA kienet ghamlitha cara li r-residenti tal-flat kienu qeghdin ihallu persuni ohra jidhlu jitolbu, u dakinhar kienet qalet sewwa l-MEPA li ma tistax taghmel stop u enforcement notice fuq il-bazi ta' dawk il-fatti ghaliex ma kien hemm l-ebda uzu llegali ta' l-appartament;

"Illi minhabba pressjoni ulterjuri li kienet qieghda ssir, il-MEPA biddlet il-posizzjoni taghha u sahansitra harget Stop and Enforcement Notice;

"Illi habta u sabta l-MEPA ghamlet Enforcement Notice billi ssigillat kemm il-flat ta' Tas-Sliema u kemm il-flat ta' Bugibba;

"Illi konsegwenement miz-zewg flats gie eskluz kull uzu, anke dak ta' abitazzjoni;

"Illi ghandu jinghad ukoll illi r-rikorrenti Mouwafak Toutoungi kien sahansitra rikonoxxut mill-pulizija u bhala liaison officer kien hemm l-Ispettur Anglu Caruana u s-Surgent Josef Petroni;

"Illi f'korrispondenza li ghaddiet bejn l-MEPA u Mouwafak Toutoungi u li kopja taghha kienet ntbaghtet lill-Kummissarju tal-Pulizija, kien gie dikjarat illi l-flat ta Tas-Sliema ma setax ikun li jitqies bhala moskea u dan ghal diversi ragunijiet, fosthom li ried ikun hemm kampnar jew minaret biex jghajjat lil Musulmani ghat-talb, irid ikun hemm post fejn isir il-hasil qabel it-talb, u ndikazzjonijiet cari li l-post huwa moskea, barra li l-istruttura trid tkun thares lejn Mecca.

"Illi ma hemmx ghalfejn wiehed jinheba wara l-fatti u jghid li din hi kollha kemm hi bazata fuq diskriminazzjoni religjuza. Hadd qatt ma fixkel, u sewwa li hekk hu, ghaqdiet bhal 'karismatici" jiltaqghu f'postijiet privati u

jitolbu bejniethom, kultant anke bid-daqq ta’ kitarri u kant iehor. Daqstant hu maghruf li sahansitra f’lukandi u postijiet ohra, minghajr ebda htiega ta’ permessi, jsiru laqghat ta’ talb tar-religion Kattolika, u jerga’ jinghad li dan hekk ghandu jkun. Hafna jmorru bi hgarhom ghall-’coffee mornings tal-kappillan” Presentaturi tat-television gieli wkoll jorganizzaw okkazzjonijiet bhal dawn fil-privat imma jxandruhom u jistiednu minn fuq il-mezzi tax-xandir. Fi zmien il-Gimgha l-Kbira sahanistra fil-kurridur tal-Qrati hdejn l-Awla tal-Appell jkun hemm avviz minn qabel li se jsir talba u quddiesa, u naturalment dan minghajr ma jintalab permess lill-MEPA jew lill-Kummissarju tal-Pulizija. Anke l-kamra tal-avukati kull l-ewwel gimgha tax-xahar torganizza wkoll t-talb. U l-ebda knisja f’Malta m’ghandha permess jew bzonn ta’ permess. U l-MEPA ma titlobx permessi tal-Kummissarju meta torganizza talb fil-bini taghha stess u l-anqas taghmel enforcement notice lilha nfisha.

“Illi l-esponenti ddecidew li ma jaghmlu l-ebda proceduri ulterjuri taht il-ligi tal-MEPA peress li dawn m’ghandhomx kompetenza li jiddeciedu fuq diskriminazzjoni, u aktar u aktar fuq diskriminazzjoni religjuza.

“Jekk dan ma kienx bizzejjed il-pulizija permezz tal-Ispettur Anglu Caruana — membru ta l-Ispecial Branch, u 1-Ispetturi tal-Qawra u ta’ Tas-Sliema nterrogaw lil diversi nies li jattendu fil-post jew li kienu jafu bihom u sahanistna ressquhom il-Qorti Kriminali tal-Magistrati akkuzati talli minghajr licenzja fethu jew zammew postijiet pubblici ghall-qima t’Alla. Illi dawn il-proceduri jeskludu lil Mouwafak Toutoungi ghaliex dak iz-zmien kien imsiefer. Il-proceduri ta tas-Sliema jinsabu quddiem il-Magistrat Dr Antonio Mizzi u l-proceduri ta San Pawl il-Bahar jinsabu quddiem l-Magistrat Dr Saviour Demicoli.

“Waqt seduta ricenti l-Ispettur Anglu Caruana tas-sigurta xehed li n-nies tal-branch tieghu ghamlu sorveljanza fuq in-nies li kienu jmorru u kull ma sabuhom jaghmlu kien li jitolbu. Ma kien hemm l-ebda theddida ghall-ordni pubbliku jew ghas-sigurta’ tal-pajjiz, u fuq hekk, huwa nforma l-ghassa ta’ tas-Sliema u l-ghassa ta’ l-Qawra, li

hargu bl-akkuza li kien hemm post pubbliku ghall-qima t'Alla u dan minghajr permess! U xehed ukoll li qatt ma ghamlu osservazzjonijiet fuq gemghat ohra ta' Maltin f'postijiet privati fejn kien qed isir it-talb.

"Illi minn dan il-kwadru ta' fatti johorgu vjolazzjonijiet ta' l-Artikolu 9, 10, u 11 tal-Konvenzjoni Ewropea ghad-Drittijiet tal-Bniedem, kif ukoll ghal dak li jirrigwarda lirrikorrenti Mouhanad Toutoungi u Elkatwy Houssein Ahmed Hussein hemm applikabbli wkoll l-Artikolu 8(1) u dan ghal dak li huwa d-dritt tar-rispett tal-hajja privata u tad-dar.

"Hemm vjolazzjoni wkoll tal-Artiklu 14 tal-Istess konvenzjoni b'rabta mal-istess artiklu hawn fuq citati."

4. Permezz ta' risposta tas-7 ta' Ottubru 2009 il-Kummissarju tal-Pulizija wiegeb kif gej:

"ILLI l-pretensjonijiet tar-rikorrenti huma fis-sens illi kemm lenforcement notice mahruga mill-Awtorita' ta' Malta dwar l-Ambjent u l-Ippjanar kif ukoll il-proceduri kriminali pendenti kontra r-rikorrenti in kwantu jittrattaw postijiet pubblici uzati ghall '*worship'* allegatament jiksru d-drittijiet fundamentali taghhom kif protetti bl-Artikolu 8 (1), 9, 10, 11 u 14 tal-Konvenzjoni Ewropeja.

"Illi preliminarjament, l-esponenti jissottometti illi r-rikorrenti qeghdin jabbuzaw mill-process kostituzzjonali stante illi huma qeghdin jadoperaw procedura straordinarja bhal ma hija l-procedura odjerna meta kellhom a disposizzjoni taghhom rimedji ordinarji sabiex iharsu d-drittijiet pretizi minnhom. F'dan ir-rigward l-esponenti jirreferi ghallproviso ghall-artikolu 4 (2) tal-Kapitolu 319 tal Ligijiet ta' Malta.

"F'dan ir-rigward huwa car illi la darba l-ligi tirrikjedi permess biex wiehed jiftah post ghal skopijiet ta' qima religjuza u la darba r-rikorrenti m' humiex qed jallegaw illi tali rekwizit huwa vjolattiv ut sic tad-drittijiet fondamentali u ukoll la darba r-rikorrenti stess jammettu illi l-fondi gestiti minnhom kienu fil-fat jintuzaw ghall-qima religjuza

regolarment, allura certament r-rikorrenti ma jistghux jilmentaw illi bil-fatt biss illi huma gew akkuzati quddiem Qorti sabiex iwiegbu ghall-akkuza illi fethu post ghall-qima religjuza minghajr permess jikser id-drittijiet fondamentali taghhom.

“Ir-rikorrenti ghad ghandhom ghad-dispozizzjoni taghhom ir-rimedju illi jaghti d-dritt tad-difiza u tas-smiegh xieraq filkawza kriminali in kwistjoni.

“Jekk imbaghad ir-rikorrenti qeghdin fil-fatt jallegaw illi xi awtorita’ pubblika imxiet b’ mod diskriminatorju jew abbuziv fil-konfront taghhom huma ghandhom ir-rimedju ordinarju kemm skond il-ligijiet kontra d-diskriminazzjoni kif ukoll skond l-Artikolu 469A tal-Kap 12.

“Illi preliminarjament ukoll, in kwantu dan ir-rikors qieghed jitlob dikjarazzjoni ta’ vjolazzjoni tad-drittijiet fundamentali ‘fil-konfront ta’ Mouhanad Toutougi u Elkatwy Houssein Ahmed Hussein’, l-azzjoni odjerna hija karenti millinteress guridiku da parti tar-rikorrenti l-ohra.

“ILLI fil-mertu, l-pretensjonijiet tar-rikorreni huma infondati fil-fatt u fid-dritt ukoll ghar-ragunijiet segwenti:-

“Illi r-rimedju mitlub mir-rikorrenti huwa wiehed insostenibbli in kwantu illi qieghed jintalab it-thassir talproceduri penali u dan meta ma gie allegat l-ebda nuqqas da parti ta’ l-esponenti fit-tmexxija ta’ tali proceduri kontra r-rikorrenti u meta l-istess esponenti ai termini tal-Kodici Kriminali (Kap. 9 tal-Ligijiet ta’ Malta) ghandu l-obbligu illi jhares il-buon ordni.

“Ebda ksur tal-Artikolu 8 (1) tal-Konvenzjoni Ewropeja ghall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem

“Illi jigi ecepit li l-obbligu ta’ l-istat huwa li jirrispetta d-dritt ghall-hajja privata u familjari u mhux li jikkoncedi d-dritt lil xi persuna li tistabbilixxi jew li tkompli f’xi attivita’ in vjolazzjoni tal-ligijiet ta’ l-istat.

“L-esponenti fl-ebda waqt ma cahhad lir-rikorrenti milli jaccedu ghall-fondi illi r-rikorrenti qeghdin jallegaw illi huma r-residenzi taghhom u dan minkejja illi minn spezzjoni fuq il-post irrizulta illi dawn il-fondi huma vojta u kull ma kien hemm huwa numru konsiderevoli ta’ twapet mifruxa fl-art u nstabu wkoll kotba relatati mat-talb.

“Illi l-Artikolu 8 tal-Konvenzjoni filwaqt illi jenuncja bħala dritt fundamentali d-dritt ta’ kulħadd għar-rispett talħajja privata u familjari tiegħu, fis-subineiż (2) tiegħu jikkontempla l-eccezzjonijiet, f’liema każijiet huwa permissibbli mill-istess Konvenzjoni li jirrendi legali u lecitu ndħil mill-Istat b’deroga ta’ dan id-dritt fundamentali fl-interess pubbliku skond kif ikun necessarju f’ socjeta demokratika.

“Illi *in vista* tas-suespost m’hemm ebda ksur ta’ dan l-Artikolu.

“Ebda ksur tal-Artikolu 9 tal-Konvenzjoni Ewropeja ghall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem

“Illi l-obbligu ta’ l-Istat huwa illi jirrispetta d-dritt ghall-liberta tal-hsieb, kuxjenza u religjon. Illi l-Artikolu 9 (1) huwa maghmul minn zewg elementi kostituttivi: id-dimensjoni interna (forum internum) liema dritt huwa ezercitat internament f’mohh u fil-qalb ta’ l-individwu u li certament hadd ma ghandu kontroll fuq din id-dimensjoni ghajr lindividwu innifsu u certament l-esponenti qatt ma setgha b’xi mod jcahhad lir-rikorrenti min dan id-dritt; iddimensjoni esterna (forum externum) illi huwa d-dritt ta’ kulhadd illi jimmanifesta r-religjon tieghu fir-rispett taddrittijiet ta’ haddiehor.

“L-esponenti jissottometti illi madanakollu dan mhuwiex dritt assolut u filwaqt illi s-subartikolu (1) jenuncja dan iddritt, fis-subartikolu (2) insibu l-eccezzjonijiet ghal dan id-dritt senjatament illi l-liberta’ illi wiehed juri r-religjon u twemmin tieghu hija suggetta ghal dawk il-limitazzjonijiet preskritti b’ligi f’ socjeta demokratika.

“Certament persuna ma tistax tikkonverti l-uzu ta’ fond minn dak residenzjali ghal wiehed ta’ *qima religjuza* minghajr ma jkollha l-permessi kollha mehtiega millawtoritajiet kompetenti u ma jistghux ir-rikorrenti jinvokaw l-Artikolu 9 tal-Konvenzjoni sabiex jissanaw l-illegalita’ flagir taghhom.

“Huwa fatt risaput illi f’Malta jezisti post bil-permessi mehtiega fejn persuni illi jhaddnu r-religjon Musulmana jistghu jipprattikaw u jimmanifestaw ir-religjon taghhom. Dan il-post kien sahansitra gie trasferit mill-Gvern u huwa ghalhekk assurd illi r-rikorrenti jakkuzaw lill-Gvern illi qieghed jiddiskrimina kontra r-religjon Musulmana semplicement ghax ma hallihomx jiksru l-ligi u jifthu postijiet ohra ghall-qima religjuza minghajr il-permessi mehtiega.

“Illi l-paragun illi jgibu r-rikorrenti ma postijiet ohra fejn isiru avvenimenti ta’ talb okkazjonali ma jaghmilx ghall-kaz odjern ghax ma jipparagunax ‘like with like’.

“In vista tas-suespost ma hemm l-ebda ksur ta’ dan l-Artikolu.

“Ebda ksur tal-Artikolu 10 tal-Konvenzjoni Ewropeja ghall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem

“L-esponenti jissottometti illi dan l-artikolu jipprotegi d-dritt ta’ kull individwu ghall-liberta ta’ espressjoni. Illi min imkien mir-rikors promutur ma jirrizulta illi r-rikorrenti b’xi mod gew projbiti milli jesprimu r-religjon taghhom. Illi rrikorrenti ghadhom il-possibilita’ kollha illi jezercitaw iddritt taghhom ta’ espressjoni religjuza izda dan ma ghandu x’ jaqsam xejn mal-htiega illi post uzat ghall-qima religjuza fuq bazi regolari ghandu jkollu l-permessi necessarji.

“Illi l-proceduri kriminali kontra r-rikorrenti gew intavolati mill-esponenti ai termini ta’ ligi li taghmel provvediment illi hu mehtieg ghaz-zamma tal-buon ordni u biex jigu protetti d-drittijiet u l-libertajiet ta’ persuni ohra, u dan kollu huwa

ragonevolment mehtieg u gustifikabbli f'socjeta' demokratika.

"In vista tas-suespost ma hemm l-ebda ksur ta' dan l-Artikolu.

"Ebda ksur tal-Artikolu 11 tal-Konvenzjoni Ewropeja ghall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem

"L-obbligu ta' l-Istat huwa illi jipprotegi d-dritt ta' l-individwu ghall-liberta' ta' ghaqda pacifika u liberta' ta' assocjazzjoni ma' ohrajn. L-esponenti jichdu illi r-rikorrenti gew impediti milli jezercitaw dan id-dritt bil-htiega ta' permess ghal post uzat regolarment ghall-qima religjuza.

"In vista tas-suespost ma hemm l-ebda ksur ta' dan l-Artikolu.

"Ebda ksur tal-Artikolu 14 tal-Konvenzjoni Ewropeja ghall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem

"Illi l-esponenti jichad kategorikament illi huwa tratta lirrikorrenti b'mod diskriminatorju. L-esponent applika l-ligi. Ghalhekk, dina l-Onorabbli Qorti ghandha tichad it-talbiet tar-rikorrenti fuq dan l-Artikolu. Illi l-esponent filwaqt illi jichad illi kien hemm xi diskriminazzjoni qieghed jissolleva ukoll biss ghall-grazzja ta' l-argument illi d-dritt ghallprotezzjoni mid-diskriminazzjoni fi kwalunkwe kaz ma jistax jigi invokat biex jissana agir illegali in vjolazzjoni ta' ligi specjalment jekk dik il-ligi tkun ragjonevolment mehtiega f' socjeta demokratika,

"F'dan ir-rigward l-esponenti jissottometti illi huwa necessarju illi sabiex wiehed jitkellem fuq diskriminazzjoni jrid ikun qieghed jipparaguna sitwazzjonijiet li ma humiex oggettivament differenti bhal ma huwa l-paragun li qeghdin jaghmlu r-rikorrenti bejn postijiet miftuhin ghallpubbliku bhala tali fejn wiehed jista' jipprattika r-religjon u postijiet ta' residenzi privati illi ma jistghux jintuzaw bhala postijiet ghall-'*worship'* minghajr ma jkun inkiseb ilpermess mill-awtoritajiet kompetenti sabiex jsir tali *worship*. Certament illi r-rikorrenti ma jistghux

jirraggiraw din il-kwistjoni billi jiddeskrivu bhala ‘habib’ lil kull min imur jitlob fil-postijiet gestiti minnhom.

“Di piu, l-esponenti jissottometti illi huwa principju stabbilit fil-gurisprudenza tal-Qorti Ewropeja illi mhux kull “distinzjoni” necessarjament tammonta ghal “diskriminazzjoni” fis-sens ta’ l-Artikolu 14 tal-Konvenzjoni.

“In oltre, kif dejjem gie ritenut, l-Artikolu 14 tal-Konvenzjoni m’ghandux ezistenza separata izda jrid dejjem jigi ezaminat flimkien ma disposizzjonijiet ohra ta’ l-istess Konvenzjoni li jiggarantixxu t-tgawdija tad-drittijiet u libertajiet kontemplati fil-Konvenzjoni (**Airey v. Ireland**, deciza fid-9 ta’ Ottubru 1979 mill-Qorti ta’ Strasbourg).

“Illi in vista tas-suespost ma hemm ebda diskriminazzjoni u vjolazzjoni ta’ dana l-Artikolu.

“Salv eccezzjonijiet ohra premessi mill-Ligi.

“Bl-ispejjez.”

5. Illi min-naha taghha l-Awtorita` appellata wiegbet kif gej:

“1. Illi preliminarjament, ir- rikors interpost mir-rikorrenti nomine huwa null u ghandu jigi michud stante li l-istess rikorrenti ma ezawrewx ir-rimedji ordinarji disponibbli ghalihom kif sancit mill-Kostituzzjoni ta’ Malta, u dan stante illi huma bl-ebda mod ma kkontestaw l-Avvizi biex Tieqaf u ta’ Twettieq mahruga fuq iz-zewg siti, u liema avvizi gew rezi ezekuttivi;

“2. Illi subordinatament u minghajr pregudizzju ghassuespost, l-istess rikors huwa nfondat fil-fatt u fid-dritt u ghandu jigi michdu bl-ispejjez kontra l-istess rikorrenti stante:

“a. Kull proprjeta gewwa Malta trid tigi mibnija u uzata skond dak sancit f’permess mahrug mill-Awtorita esponenti, u dan wara li ssir l-appozita applikazzjoni;

“b. Illi l-Awtorita qatt ma hadet passi kontra l-ebda wiehed mir-rikorrenti sakem tali proprjeta baqghat principarjament tintuza ghall-iskop li ghalih kienet munita b’permess, u cioe residenza;

“c. Illi l-unika azzjoni li hadet l-Awtorita kienet meta rrizulta illi iz-zewg proprjetajiet ma baqghux jintuzaw bhala residenza, izda bdew jintuzaw sabiex fihom jingabbru innies;

“d. Illi sabiex inti tikkonverti l-uzu ta’ residenza ghallpost tal-gabra tan-nies, inti tehtieg tapplika ghall-bdil ta’ luzu tal-fond ma’ l-Awtorita esponenti, xi haga li r-rikorrenti qatt, u anzi dejjem irrifjutaw li jaghmlu;

“e. Illi jekk ir-rikorrenti hassew illi l-proprjeta de quo kella il-permessi necessarji sabiex issir attivita ta’ gabra tan-nies, huma setghu facilment jappellaw mill-Avvizi biex Tieqaf u ta’ Twettieq mahruga fil-konfront taghhom mill- Awtorita esponenti;

“f. Illi l-allegazzjoni li qeghda issir xi forma ta’ diskriminazzjoni jew impediment iehor fil konfront tarrikorrenti hija ghal kollox gratwita u bla bazi;

“Salv eccezzjonijiet u sottomissjonijiet ulterjuri

“Ghaldaqstant, l-Awtorita’ esponenti bir-rispett titlob li in vista tas-suespost dina l-Onorabbli Qorti ghandha tichad it-talbiet tar-rikorrenti bl-ispejjez kontra l-istess rikorrenti.”

Is-Sentenza Appellata

6. Fis-sentenza taghha appellata tas-27 ta’ April 2010 l-ewwel Qorti, wara li irriproduciet ir-rikors promotorju tal-gudizzju u l-kontenut tar-risposti tal-Kummissarju tal-Pulizija u tal-Awtorita` intimata appellata, ghaddiet biex tikkunsidra l-eccezzjoni tan-nuqqas ta’ ezawriment tar-rimedji ordinarji allegatament disponibbli ghar-rikorrenti appellanti sollevata miz-zewg appellati u dan wara li fil-qosor ghamlet riferenza ghall-argumenti tal-partijiet fir-rigward ta’ din l-eccezzjoni. Fir-rigward ta’ din l-eccezzjoni

l-ewwel Qorti ghamlet diversi konsiderazzjonijiet u rriferiet ghall-insenjament tal-Qrati nkluz ta’ din il-Qorti u dawn wassluha sabiex tiddeciedi l-kawza billi laqghet l-eccezzjoni preliminari tal-intimat appellat Kummissarju tal-Pulizija u l-ewwel eccezzjoni tal-Awtorita` intimata appellata u ddikjarat li r-rikorrenti appellanti ma ezawrewx ir-rimedji ordinarji illi bihom setghu jiksbu l-harsien tal-jeddijiet taghhom fuq l-ilmenti mressqin minnhom u ghalhekk iddeklinat milli tezercita s-setghat kostituzzjonali taghha u ma qisetx aktar ir-rikors tal-appellanti bl-ispejjez kontra r-rikorrenti appellanti. Ghalhekk, ghall-ahjar intendiment tal-odjerna sentenza qed tigi annessa kopja tal-imsemmija sentenza tas-27 ta’ April 2010 bhala appendici, biex din tifforma parti integrali tal-odjerna sentenza.

L-appell tar-rikorrenti appellant Mouwafak Toutoungi, Tariq Razee Hidayathullah, Haroun Ali, Mouhanad Toutoungi, Elkatwy Houssein Ahmed Hussein u Ashraf Abde Azzedine

7. Ir-rikorrenti appellanti hassewhom aggravati bis-sentenza surriferita tal-Prim’ Awla tal-Qorti Civil tas-27 ta’ April 2010 u interponew dan l-appell minnha permezz ta’ rikors tat-12 ta’ Mejju 2010 fejn talbu li s-sentenza msemmija tal-Prim’ Awla tal-Qorti Civili tigi revokata u tigi ordnata l-prosegwiment tal-kaz fil-mertu.

8. Fir-rikors taghhom ta’ appell, ir-rikorrenti appellanti sostanzjalment jissollevaw l-aggravji li gejjin, ghalkemm mhux dejjem hu car il-portata ta’ dak li jinghad fir-rikors tal-appell u safejn dan qieghed jigi sottomess bhala aggravju fil-konfront tas-sentenza appellata distintament minn sottomissjonijiet fil-mertu li ma giex deciz mill-ewwel Qorti li llimitat ruhha li tirritjeni li r-rikorrenti ma ezawrewx ir-rimedji ordinarji disponibbli ghalihom:

1. Ir-rikorrenti kienu qed jipprevalixxu ruhhom mir-rimedju kostituzzjonali biex iwaqqfu proceduri kriminali kontra taghhom u ma riedux li jitkomplew dawk il-proceduri ghax kien qed ikun hemm diskriminazzjoni religjuza kontra taghhom. Dan jidher li inghad ghal dak li

ghandu x'jaqsam l-intimat appellat Kummissarju tal-Pulizija, ghalkemm fil-verita` dan ma hux prezentat bhala aggravju izda biss bhala dikjarazzoni tal-intenzjoni wara l-azzjoni proposta minnhom minghajr ebda spjegazzjoni ta' kif is-sentenza taggravhom f'dan ir-rigward.

2. In kwantu ghall-"MEPA" l-appellanti jichdu li l-Bord tal-Appell seta' jidhol fi kwistjonijiet ta' natura legali u ma setax jidhol fi kwistjonijiet ta' diskriminazzjoni izda hu ristrett ghal dawk il-kwistjonijiet illi ghandhom x'jaqsmu ma' *planning grounds*.

3. Ir-rikorrenti ma riedux jissottomettu ruhhom ghall-"MEPA" li b'mod diskriminatorju tghidilhom illi ghandhom bzonn permess u ggieghelhom joqghodu ghal xi haga illi bhala dritt ma kellhomx jaghmluha.

4. Ir-rimedju taht il-ligi ordinarja, prezumibilment ta' appell lill-Bord tal-Appell, ma kienx wiehed effettiv u adegwat.

5. Peress li l-appellanti ma setghux jiehdu rimedju effettiv kontra l-azzjoni tal-Kummissarju tal-Pulizija quddiem l-organi tal-"MEPA" u anqas setghu jwaqqfu l-proceduri kriminali kontra taghhom b'decizjoni tal-Bord tal-Appell tal-"MEPA" isegwi li l-appell lill-Bord tal-Appell ma kienx wiehed effettiv.

6. Kieku r-rikorrenti appellanti qajmu l-kwistjoni tad-diskriminazzjoni religjuza il-Bord tal-Appell ma setax jiddeciedi l-kwistjoni huwa u anqas seta' jirreferi l-kwistjoni lill-Prim' Awla tal-Qorti Civil u dan ghaliex il-Bord ma hux Qorti.

Ir-risposta tal-appell tal-Kummissarju tal-Pulizija

9. Fir-risposta tieghu tal-appell tal-24 ta' Mejju 2010 l-appellat Kummissarju tal-Pulizija sostna li s-sentenza appellata kienet gusta u timmerita li tigi konfermata peress li kien jezisti rimedju effikaci u effettiv konsistenti f'appell lill-Bord tal-Appelli dwar l-Ippjanar li l-appellanti ghazlu li ma jutilizzawx. L-appellat Kummissarju tal-Pulizija irrileva

wkoll li minn decizjoni tal-Bord tal-Appelli seta' wkoll isir appell lill-Qorti tal-Appell fuq punt ta' dritt.

Ir-risposta tal-appell tal-Awtorita` Maltija ghall-Izvilupp

10. Fir-risposta taghha tal-appell tal-31 ta' Mejju 2010 l-Awtorita` appellata wkoll wiegbet li s-sentenza appellata kienet gusta u timmerita konferma u li kien hemm in-nuqqas ta' gurisdizzjoni ta' din il-Qorti skont l-Artikolu 46(2) tal-Kostituzzjoni peress li l-appellanti ma ezawrewx ir-rimedji ordinarji disponibbli lilhom skont il-ligi sabiex jikkontestaw il-permessi ghall-izvilupp mertu tal-kawza (sic!). Ir-rimedju relevanti allegatament jikkonsisti f'appell quddiem il-Bord tal-Appelli dwar l-Ippjanar sabiex quddiemu jingieb l-aggravju tal-appellanti li skont huma ma kienx hemm bdil bl-uzu ta' residenza meta r-resident jistieden nies sabiex jitolbu mieghu fir-residenza tieghu. Jekk l-appellanti jinghataw ragun mill-Bord tal-Appelli dwar l-Ippjanar dan kien iwassal sabiex l-Avviz ghat-Twaqqif jigi annullat u kollox jitregga' lura ghali kien qabel il-hrug ta' dak l-Avviz u kull azzjoni ohra li tkun ittiehdet mill-Awtorita` appellata tigi reza nulla. L-Awtorita` appellata rrilevat ukoll li mid-decizjoni tal-Bord tal-Appelli msemmi hemm ukoll dritt ta' appell fuq punt ta' dritt lill-Qorti tal-Appell. Dan kollu, skont l-Awtorita`, jikkostituwixxu rimedju xieraq ghal-lanjanza tar-rikorrenti peress illi anki l-ilment taghhom dwar id-drittijiet religjuzi taghhom jimpernja ruhu fuq il-validita` o meno tal-Avviz ta' Twaqqif.

Fatti allegati

11. Ir-rikorrenti jallegaw li huma inkwilini tal-flat 126A, Brighton Apartments, Tower Road, f'Tas-Sliema u kienu inkwilini tal-fond 52, Flat 1, St Peter Court, Triq il-Villeggjatura, San Pawl il-Bahar u dahlu solidalment responsabbli ghall-hlas tal-kera sabiex jesegwixxu l-obbligi taghhom religjuzi u jaghmlu karita` man-nies li jkunu Malta billi jippermettulhom juzaw bhala residenza taghhom xi wiehed mill-fondi msemmija. Eventwalment irrinunzjaw ghall-kirja tal-fond ta' San Pawl il-Bahar. Il-"MEPA" harget *Stop and Enforcement Notice* kontra

taghhom u ssiggillat il-fond ta' tas-Sliema kif ukoll dak li r-rikorrenti issa jsejjhu "ta' Bugibba" b'mod li gie eskluz kull uzu tal-flats anki dak ta' abitazzjoni. Ir-rikorrenti jallegaw li dan sar b'diskriminazzjoni kontra taghhom ghaliex hadd qatt ma fixkel lil komunitajiet ohra bhal "karismatici" milli jiltaqghu f'postijiet privati u jitolbu bejniethom. Inoltre, ttiehdu proceduri kriminali kontra diversi mill-imputati li gew akkuzati talli minghajr licenzja fethu jew zammew post pubbliku ghall-qima ta' Alla u talli bil-lejl kisru l-mistrieh tan-nies bi hsejjes jew ghajjat jew b'mod iehor (Ara Dok. COP1 u COP2 fol 21-22). Fuq dawn il-fatti allegati r-rikorrenti jilmentaw li kien hemm vjolazzjoni tal-Artikoli 9, 10, u 11 tal-Konvenzjoni Eworpea tad-Drittijiet tal-Bniedem kif ukoll tal-Artikolu 8(1) ghar-rigward tar-rikorrenti Mouhanad Toutoungi u Elkatwy Houssein Ahmed Hussein. Apparti vjolazzjoni tal-Artikolu 14 tal-istess Konvenzjoni b'rabta mal-artikoli msemmija.

12. L-Avvizi biex Tieqaf (ECF 00585/07) li ghalihom saret riferenza mill-appellanti jirrizultaw li ntbaghtu lil Carmen Cilia u lil Joseph Cilia dwar il-fond 52, St Peter's Court, Flat 1, Blk B, Triq il-Villegjatura, San Pawl il-Bahar in konnessjoni ma' zvilupp minghajr permess konsistenti fi bdil ta' uzu minn post residenzjali ghal post ta' gabra ta' nies u li bihom l-imsemmija Cilia gew ordnati jwaqqfu x-xoghol jew l-izvilupp (ara Dok A u Dok B esbiti mix-xhud Joseph Catania fis-seduta tal-24 ta' Novembru 2009). Avviz ta' Twaqqif iehor (ECF 00460/07) intbaghtat lir-rikorrenti appellanti Mowafak Toutoungi din id-darba rigward il-post "Site at Dar tal-Islam, Triq it-Torri, Sliema, skont il-pjanta tas-sit annessa" fejn hawn ukoll il-ksur tal-kontroll tal-ippjanar kien jikkonsisti fi bdil fl-uzu minn post residenzjali (klassi 1 tal-iskeda tal-ordni dwar il-klassijiet ta' uzu fl-ippjanar tal-izvilupp) ghal post ta' gabra ta' nies (Doc C esibit ukoll mix-xhud Joseph Catania waqt ix-xhieda tieghu msemmija).

13. B'ittra ufficjali tas-16 ta' Novembru 2007 (Dok D esibit mill-istess Joseph Catania waqt l-istess xhieda tieghu) ir-rikorrenti appellant Mowafak Toutoungi sostna li ma kien qed isir ebda *change of use* tal-fondi in kwistjoni

izda ma kienx bi hsiebu jikkontesta d-decizjonijiet li ttiehdu peress li kienu jiksru l-Kostituzzjoni.

Konsiderazzjonijiet ta' din il-Qorti

14. Il-principji li applikabbli meta l-Qorti tigi biex tiddeciedi jekk ir-rikorrenti ghandux jew kellux ghad-dispozizzjoni tieghu rimedju ordinarju alternattiv u effettiv gew delineati minn din il-Qorti f'diversi sentenzi taghha[1] u din il-Qorti ma hix tal-fehma li dawn hemm ghalfejn jigu ripetuti hawnhekk. Dan l-insenjament gie migbur b'mod komprensiv hafna fis-sentenza ta' din il-Qorti diversament preseduta tas-16 ta' Jannar 2006 fl-ismijiet **Olena Tetyak v. Direttur tac-Cittadinanza u *Expatriate Affairs***. Fost il-principji elenkati f'dik is-sentenza jinghad li "in-nuqqas wahdu ta' tehid ta' mezzi ordinarji mir-rikorrent m'huwiex raguni bizzejjed biex Qorti ta' xejra kostituzzjonali taqtaghha li ma tuzax is-setghat taghha li tisma' l-ilment, jekk jintwera li l-imsemmija mezzi ma kinux tajbin biex jaghtu rimedju shih lir-rikorrent ghall-ilment tieghu".

15. Issa fil-kaz odjern, minnbarra li r-rikorrenti qeghdin jilmentaw minn diskriminazzjoni bazata fuq il-fatt li nhargu Avvizi ta' Twaqqif fuq il-fondi mikrija lilhom u dan allegatament fuq il-bazi tat-twemmin religjuz taghhom, l-istess rikorrenti qeghdin jilmentaw ukoll minn diskriminazzjoni fuq il-bazi tat-twemmin taghhom ghaliex isostnu li l-Kummissarju tal-Pulizija ha proceduri kriminali kontra r-rikorrenti kollha, hlief ghar-rikorrent Moujwafak Toutoungi peress li allegatament dan kien imsiefer, talli minghajr licenzja fethu jew zammew postijiet pubblici ghall-qima ta' Alla meta skont ir-rikorrenti tali licenzja qatt ma intalbet minn haddiehor sabiex izomm post pubbliku ghal-laqghat ta' talb u ghall-qima ta' Alla.

16. Ir-rimedju ordinarju indikat mill-intimati u riskontrat mill-ewwel Qorti u li minhabba fih l-ewwel Qorti dehrilha li

---

[1] Ara inter alia **Vella v. Kummissarju tal-Pulizija et**, 5/4/1991, LXXV.i.106; **Zahra v. Awtorita` tal-Ippjanar**, 31/5/1999, LXXXIII.i.179; **Sammut v. Awtorita` tal-Ippjanar et**, 27/2/2003; **Axiaq v. Awtorita` Dwar it-Trasport Pubbliku**, 15/5/2004; **Chircop v. Kummissarju tal-Pulizija**, 7/9/2007; **Xuereb et v. Direttur tax-Xoghlijiet et**, 27.3.2009.

kellha tiddeklina milli tezercita l-gurisdizzjoni kostituzzjonali taghha kien jikkonsisti fid-dritt ta' appell mill-Avviz ta' Twaqqif lill-Bord tal-Appelli dwar l-Ippjanar u fl-eventwalita` ta' decizjoni sfavorevoli fid-dritt sussegwenti ta' appell lill-Qorti tal-Appell fuq punti ta' dritt.

17. Issa huwa minnu li dan ir-rimedju ta' appell lill-Bord tal-Appelli dwar Ippjanar seta' kien u hu wiehed effikaci sabiex jindirizza l-lanjanza tar-rikorrenti ta' diskriminazzjoni kontra l-Kostituzzjoni. Kuntrarjament ghal dak li donnhom jahsbu r-rikorrenti l-fatt li ghemil jew nuqqas partikolari jkun jikser dritt fondamentali ma jfissirx necessarjament li l-uniku rimedju effettiv huwa dak "kostituzzjonali" ghaliex kieku kien hekk il-proviso tas-Subartikolu (2) tal-Artikolu 46 tal-Kostituzzjoni u l-proviso tas-Subartikolu (2) tal-Kap. 319 kienu jkunu superfluwi u inkomprensibbli[2]. Fil-kaz odjern hu bizzejjed li jkun disponibbli rimedju ordinarju adegwat sabiex jaghmel tajjeb ghall-allegat ksur tad-dritt li persuna ma tigix diskriminata bi ksur tal-ligi. Ir-rimedju ta' appell indikat mill-ewwel Qorti seta' jwassal ghat-thassir tal-Avvizi ta' Twaqqif in kwistjoni b'mod li jitwarrab il-pedament tal-ghemil allegatament diskriminatorju ghaliex jigi ritenut li, kif allegat mir-rikorrenti, ma kien sar ebda tibdil ta' uzu liema allegat tibdil ta' uzu kien li mmotiva l-hrug tal-Avvizi in kwistjoni. B'hekk ir-rimedju indikat, ghalkemm mhux rimedju ta' natura "kostituzzjonali", xorta seta' jwassal sabiex jigi indirizzat u eliminat l-ghemil allegatament diskriminatorju. Izda in vista ta' dak li ser jigi deciz aktar 'il quddiem dwar din il-kwistjoni il-Qorti ma ghandhiex ghalfejn tapprofondixxi aktar minn hekk fuq dan l-aspett tal-vertenza.

18. Dan ghaliex, ghalkemm ir-rimedju indikat mill-ewwel Qorti seta' jindirizza adegwatament il-lanjanza ta' diskriminazzjoni a bazi tal-hrug tal-Avvizi ta' Twaqqif l-istess rimedju, u cioe' ta' appell quddiem il-Bord ta' Appelli dwar Ippjanar u lill-Qorti tal-Appell ma setax jindirizza jew jipprovdi rimedju adegwat ghal-lanjanza tar-rikorrenti

---

[2] Ara Qorti Kost. **Adel Mokhtar Al Sakallli v. Onor. Prim Ministru et**, 7/4/2000; **Tedd Rapa v. Chairman tal-Awtorita` tal-Ippjanar et**, 31/5/2000; **Angelo Xuereb et v. Id-Direttur tax-Xoghlijiet e**t, 27/3/2009

bazata fuq il-proceduri kriminali li ttiehdu kontra taghhom ghar-reat lilhom addebitat talli allegatament minghajr licenzja fethu jew zammew post pubbliku ghall-qima ta' Alla. Ir-rikorrenti qeghdin jippretendu li l-fatt biss tal-proceduri kriminali li ttiehdu kontra taghhom ghar-reat imsemmi jammonta ghal ghemil diskriminatorju fil-konfront taghhom kontra l-Kostituzzjoni u kontra l-Konvenzjoni u jippretendu li dawk il-proceduri ghandhom jitwaqqfu u per konsegwenza qed jitolbu bhala rimedju t-thassir ta' dawk il-proceduri penali. Huwa minnu li fost l-imputazzjonijiet dedotti kontra r-rikorrenti fil-proceduri penali hemm dik talli allegatament kisru l-mistrieh tan-nies bi hsejjes jew ghajjat jew b'mod iehor u f'dan ir-rigward dawn il-proceduri kostituzzjonali kif dedotti ma jidhirx li jistghu jincidu fuq dik l-imputazzjoni. Il-fatt jibqa', izda, li r-rimedju identifikat mill-ewwel Qorti ma jidhirx li jista' jindirizza u jipprovdi rimedju adegwat u effettiv sabiex jindirizza din il-lanjanza partikolari tar-rikorrenti rigward il-proceduri penali li tttiehdu kontra taghhom. Ghalhekk dak ir-rimedju ma jirrizultax tajjeb biex jaghti rimedju shih lir-rikorrent kif ghandu jkun sabiex il-Qorti tiddeklina milli tezercita l-gurisdizzjoni kostituzzjonali u konvenzjonali taghha.

19. Din il-Qorti bhala principju ma tiddisturbax l-ezercizzju tad-diskrezzjoni tal-ewwel Qorti konferita bl-Artikolu 46(2) tal-Kostituzzjoni u bl-Artikolu 4(2) tal-Kap 319 tal-Ligijiet ta' Malta izda dan ghandha taghmlu jekk jirrizultaw ragunijiet serji u gravi ta' illegalita` jew ta' gustizzja jew ta' zball manifest li jiggustifikaw l-intervent taghha[3]. F'dan il-kaz jirrizulta li bil-fatt li l-ewwel Qorti ddeklinat milli tezercita l-gurisdizzjoni kostituzzjonali taghha ser tirrizulta f'sitwazzjoni li parti mil-lanjanzi kostituzzjonali tar-rikorrenti ma hux ser jigu indirizzati ghalkemm ma jirrizultax li hemm jew kien hemm xi rimedju ordinarju li seta' jindirizzahom. Din, fil-fehma tal-Qorti, hi raguni serja ta' gustizzja li f'dan il-kaz jiggustifika l-intervent tal-Qorti li ghalhekk ser tirrevoka s-sentenza appellata u sabiex tikkonserva favur il-partijiet il-beneficcju

[3] Ara Qorti Kost. **Vincent Spiteri v. Onor Prim Ministru et**, 31/8/1977, **Dr Mario Vella v. Joseph Bannister noe**, 7/3/1994, **Olena Tretyak v. Direttur tac-Cittadinanza u Expatriate Affairs**, 16/1/2006

tad-doppio ezami ser tirrimetti l-atti lill-ewwel Qorti ghall-kontinwazzjoni tal-kaz fil-mertu.

Decide

20. Ghal dawn il-motivi din il-Qorti tiddisponi mill-appell odjern billi tirrevoka s-sentenza appellata u tordna li l-atti tal-kawza jintbaghtu lill-Ewwel Qorti ghall-kontinwazzjoni tal-kaz fil-mertu.

21. L-ispejjez taz-zewg istanzi dwar dan l-incident jkunu a karigu tal-intimati solidalment bejniethom.

Deputat Registratur
Lb

APPENDICI A

Kopja shiha tas-sentenza moghtija mill-Prim'Awla tal-Qorti Kostituzzjonali Rikors Numru 52/09, deciza fis-27 ta' April 2010, qeghdha tigi hawn annessa biex tifforma parti integrali minn din l-odjerna sentenza.

< Sentenza Finali >

--------------------------------TMIEM--------------------------------